

Zákonná ochrana rostlin a botanické zahrady

Ing. Jan Šíma

Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 65
Praha 10, 100 10

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění

Účel zákona

...přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k **ochraně rozmanitostí forem života**, přírodních hodnot a krás, k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji a vytvořit v souladu s právem Evropských společenství v ČR soustavu Natura 2000.

Zákon zahrnuje obecnou a zvláštní ochranu přírody a krajiny, tj. i obecnou a zvláštní ochranu druhů...

Definice

rostlina § 3 odst. 1 písm. c) - jedinec rostlinného druhu (včetně hub), jehož populace se udržují v přírodě samovolně

Obecná ochrana (všech) rostlin a živočichů

§ 5 odst. 1 - 3

- Jsou chráněny před zničením, poškozováním, sběrem či odchytem, který by vedl k ohrožení jejich existence nebo k degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí
- OOP může zakázat **nebo omezit** rušivou činnost
- povinnost stanovená odst. 3 **omezit při hospodaření, v energetice, při stavebních a dalších činnostech úhyn nebo zraňování a ničení biotopů**
- Neplatí při postupu dle zvláštních předpisů (deratizace, ochrana rostlin proti škůdcům apod.)

Praxe

- obecná ochrana se může „projevit“ u vzácných druhů, popř. izolovaných populací – druhy Červených seznamů atp.
- nevyžaduje povolení, ale nutné reflektovat v rámci sběrů atp.
- omezení vydaná na základě § 5 odst. 3 výjimečná...

Geograficky nepůvodní druhy

§ 5 odst. 4

druhy jež nejsou součástí přirozených společenstev určitého regionu

- záměrné rozšiřování rostlin a živočichů do krajiny vázáno na povolení OOP (dtto pro **křížence** - § 5 odst. 5)
- v případě lesního hospodaření specifický postup – řešeno v rámci stanoviska k LHP, LHO dle § 4 odst. 3

- nově - **Nařízení Rady a EP č. 1143/2014** (účinnost od 1.1.2015) – unijní seznam invazních druhů v přípravě, následně omezení držení některých druhů (např. vodní hyacint)

Praxe

- pěstování rostlin v botanické zahradě zpravidla nevyžaduje povolení dle § 5 odst. 4 a 5 („uzavřené“ kultury, které není nutné považovat za rozšiřování do krajiny – ale ne vždy)
- příprava legislativních změn ve vazbě na Nařízení Rady a EP č. 1143/2014 – zavedení režimu invazních druhů s přísnějšími podmínkami (výjimky, nutnost zajištění kontrolovaných podmínek držení) a naopak uvolnění/upřesnění pěstování nepůvodních rostlin a kříženců v intravilánu
- v rámci činnosti zahrad vhodné postupovat obezřetně, princip předběžné opatrnosti, dostatečné zajištění a kontrola šíření...

Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů

- druhy rostlin a živočichů, které jsou **ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné**, lze vyhlásit za zvláště chráněné
- **3 kategorie dle stupně ohrožení:**
 - druhy kriticky ohrožené
 - silně ohrožené
 - ohrožené
- Seznam zvláště chráněných rostlin a živočichů – Příloha II a III vyhlášky č. 395/1992 Sb. (doplněno o druhy chráněné evropskou směrnicí 92/43/EHS „o stanovištích“) – pracovní doplněná verze viz [web MŽP](#)

<i>Rostliny a houby</i>	<i>Cévnaté rostliny</i>	<i>Mechy</i>	<i>Lišejníky</i>	<i>Houby</i>
<i>Celkový počet druhů v ČR</i> <i>(přibližný počet původních druhů)</i>	2 550	860	1 500	5–6 000
<i>Kriticky ohrožené druhy</i>	247	0	0	27
<i>Silně ohrožené druhy</i>	149	0	0	13
<i>Ohrožené druhy</i>	92	0	0	6

Základní podmínky ochrany zvláště chráněných rostlin (§ 49)

- ochrana všech částí a vývojových stádií i jejich biotopu
- **Zákazy:**
 - sbírat trhat, vykopávat, poškozovat, ničit nebo jinak **rušit ve vývoji**
 - **držet, pěstovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat, nabízet za účelem prodeje nebo výměny**
- **stejně** jako zvláště chráněná rostlina je chráněn i **mrtvý jedinec** tohoto druhu, **jeho část nebo výrobek** z něho, u něhož je patrné z průvodního dokumentu, obalu, značky, etikety nebo z jiných okolností, že je vyroben z částí takové rostliny (§ 48 odst. 4).

- u rostlin se ochrana se **neaplikuje**:
 - **při běžném obhospodařování kultur** (jen pro kat. ohrožené - v případě KO a SO druhů nově možnost dohody s vlastníkem/nájemcem pozemku o způsobu hospodaření na místo výjimky)
 - **při pěstování v kulturách založených povoleným způsobem** (na základě výjimky, z dovozu, z jiné kultury)
 - **dovozu** (mimo CITES);
- Povinnost držitele **prokázat původ** jedince živočicha nebo rostliny a **oprávnění OOP** požadovat prokázání totožnosti držitele (§ 54 odst. 1 a 2)
- **Vysazení** uměle vypěstovaných ZCHD do přírody **jen se souhlasem** OOP (§ 54 odst. 3) – jen v rámci areálu druhu, za účelem obnovy nebo posílení a pokud neohrozí riziko pro volně žijící populaci – neplatí pro rostliny v intravilánu, nelze povolit v plochách dopr. infrastruktury vymezených v ÚPd

- **Výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů**
§ 56

- povolují se jen **při prokázání jiného veřejného zájmu** nad zájmem OP **nebo v zájmu OP** (např. péče o ZCHD, monitoring v zájmu OP atp.)

- u „evropských“ druhů navíc pouze v případech kdy **neexistuje jiného uspokojivého řešení, při zachování příznivého stavu druhu z hlediska ochrany a jen z vybraných konkrétních důvodů**

(v zájmu ochrany živočichů, rostlin a stanovišť; v zájmu prevence závažných škod; v zájmu veřejného zdraví, bezpečnosti nebo z jiných naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu, včetně důvodů sociálního a ekonomického charakteru a důvodů s příznivými důsledky nesporného významu pro životní prostředí; pro účely výzkumu a vzdělávání, opětovného osídlení určitého území; v případě zvláště chráněných druhů ptáků pro odchyt, držení nebo jiné využívání ptáků v malém množství = sokolnictví aj.)

- **výjimky pro blíže neurčený okruh osob opatřením obecné povahy (dříve vyhlášky)**

Záchranné programy

§ 52 odst. 1 (vymezení v zákoně nevyhovující)

- soubory **opatření vedoucích k zamezení extinkce, obnově a stabilizaci populace** ohrožených druhů aktuálně ohrožených vyhynutím (nebo druhů vymizelých) - odborně náročné projekty se standardizovanými postupy upravenými doporučujícími dokumenty IUCN a Stálého výboru Bernské úmluvy
- dle § 52 **realizovány za účasti všech OOP** (odborný podklad pro úřední činnost i praktický management)
- perlodka říční, sysel obecný, užovka stromová, hnědásek osikový, rdest dlouholistý, matizna bahenní, hořeček český, hvozdík písečný český + „program péče“ o vydru říční a bobra

www.zachranneprogramy.cz

Schválené a připravované záchranné programy

matizna bahenní
Angelica palustris
ZP od 2000, aktualizace 2016/17

rdest dlouholistý
Potamogeton praelongus
ZP od 2003, aktualizace 2016/17

hvozdík písečný český
Dianthus arenarius ssp. *bohemicus*
ZP od 2008

hořeček mnohotvarý český
Gentianella praecox ssp. *bohemica*
ZP od 2011

zvonovec liliolistý
Adenophora liliifolia
ZP připravován 2016/17

snědek pyrenejský kulatoplodý
Ornithogalum pyrenaicum ssp. *sphaerocarpum*
ZP připravován 2016/17

koniklec otevřený
Pulsatilla patens
ZP připravován 2016/17

hořeček nahořklý pravý
Gentianella amarella ssp. *amarella*
ZP připravován 2016/17

hořeček drsný Sturmův
Gentianella obtusifolia ssp. *sturmiana*
ZP připravován 2016/17

Praxe

- na straně botanických zahrad potřeba respektovat zákazy/nezbytnost povolení výjimek při sběrech (stávající sbírky se +/- „tolerují“)
- vysazování jen se souhlasem dle § 54 odst. 3 – vhodné řešit v kooperaci s příslušným OOP, resp. AOPK ČR
- možnost zapojení do záchranných programů – viz dále

Orgány ochrany přírody aj.

- obecná ochrana (§ 5) – obce s rozšířenou působností
 - dřeviny mimo les (§ 7, 8) – obce
 - zvláštní územní ochrana, EVL, PO – KÚ, AOPK ČR, Správy NP
 - zvláštní druhová ochrana (§ 48 – 57) – dtto
 - záchranné programy (§ 52) – MŽP + koordinace AOPK ČR + realizace všechny OOP
 - na území VÚ újezd úřady, na ost. PUOS územní odbory MŽP
 - kontrola a sankce – příslušné OOP, ČIŽP
-
- AOPK ČR – odborná podpora MŽP, koordinace ZP a dotačních zdrojů (PPK, POPFK), monitoring a reporting dle požadavků směrnic ES aj.
 - SFŽP – aktuálně hl. administrace Operačního programu ŽP (příroda a krajina, prioritní osa 4 – odborné hodnocení AOPK ČR)

Role botanických zahrad v ochraně rostlin

- **Osvěta a informování veřejnosti**
 - vzácné a chráněné druhy a příčiny jejich ohrožení
 - prezentace regionálně významných druhů
 - nepůvodní a invazní druhy(expoziční, informační kampaně, programy)
- **Záchranné kultivace ohrožených druhů**
 - ex situ záchranné kultury
 - spolupráce na repatriacích (konceptně! – koordinace v rámci ZP, zohlednění genetiky aj.)
- **Banky semen, tkáňové kultury** a další aktivity dle zaměření BZ
- **Odborná činnost v ochraně přírody** – lokální znalci, specializace na vybrané skupiny rostlin

**Děkuji
za
pozornost**

Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 65
Praha 10, 100 10